

Historické základy environmentalizmu a environmentálneho práva (XXVIII.)

„Vlajší tok rieky je preč a v tomto roku je inde. Veľké jazerá vyschlí a piesočné brehy sú priepastami. Človeku sa nepodarí jeho plán, lebo plán Pána života je úplne iný.“

(275. verš z Poučenia Aniho na papyrse Boulaq IV. asi z čias 18. dynastie v Egypte)

Pred nástupom horúcich Psi dní (3. júla) sa spravidla 2. júla konali mariánske púte ako spomienka na návštevu Panny Márie u sv. Alžbety, pričom sa verilo „Keď na Navštívenie Panny Márie prší, to potom bude pršať cez celú žatvu.“ Mariánske sviatky, ktoré cirkev presadila najmä v období baroka, sa často spájali s procesiami a púťami, urbanistickou úpravou ciest a prostredia pútnických miest v rámci rozvoja náboženského turizmu. Tento podporujú dodnes rôzne náboženstvá, pričom cieľmi púti sú najmä hroby ich prorokov, šíriteľov/svätcov a predstaviteľov (Vatikán s Basilicou di San Pietro, Rím s Basilicou di San Paolo fuori le Mura so sarkofágom Sv. Pavla objaveným až roku 2006, Assisi s hrobom sv. Františka Assiského, Padova/Padova s pozostatkami sv. Antona Paduanskeho, anglické Canterbury s hrobom sv. Thomasa Becketa, nórsky Trondheim so zvyškami sv. Olava/Olafa Haraldssona) alebo miesta ich pôsobenia (napr. jordaný vrch Nebó – posledné pôsobisko Mojžiša), miesta uloženia relikvií (napr. zubov Buddha v Meste zubov Dantapura v indickej Kalinge a v chráme Dalada Maligawa v Kandy na Srí Lanke, 8 vlasov Buddha v zlatej stúpe Sweitigoum v Yankoune v Burme/Myanmare), sóch, obrazov, plačúcich ikon alebo iných pamiatok (napr. Turínskeho plátna), ale aj miesta zjavení a zázrakov. K 9 hlavným mariánskym sviatkam sa preto regionálne pričleňovali ďalšie, najmä na miestach zjavení Panny Márie, ktorých environment sa tým výrazne zmenil. Od roku 1830 cirkev uznala 21 pravých mariánskych zjavení, ktoré sa udiali napríklad vo francúzskych Lourdes (1858), La Salette (1846), Pontmaine (1871), Pellevoisine (1876) a Paríži (1830, 1836), portugalskej Fátime (1917), talianskom San Giovanni Rotondo (1918) a Ríme (1884), belgických Banneux (1933) a Beauraing (1932), írskom Knocku (1879), poľskom Licheń (1850), Gietrzwalde (1877) a

Vatikán s Bazilikou sv. Petra

Teresin - Niepokalanówe (1904), ale aj vo venezuelskej Betanii (1976), japonskej Akite (1973 - 1982), argentínskom San Nicolas (1983), nikaraguaskej Cuape (1980), rwandskom Kibeho (1981 - 1983)... K tradičným miestam schválených mariánskych zjavení patria aj mexické Guadalupe (1531), anglický Walsingham (1061), vietnamský La Vang (1798), indická Velankanni (16. stor.). Čierna madona priťahuje pútnikov v katalánskom Montserrat, talianskych lokalitách Tindari a Loretto, švajčiarskom Einsiedelne, nemeckom Kóle a na Jasnej Góre v poľskej Czestochowej (ročne cca 4,5 mil.). Kým Lurdy navštívi ročne 5 mil. pútnikov (počet obyvateľov SR), indickú Kumbh Mela počas slávnosti 10 mil. pútnikov, Guadalupe až 20 mil. pútnikov, čo si vyžiadalo zmenu a rozšírenie environmentálnej infraštruktúry. K iným významnejším kresťanským pútnickým miestam patria napríklad v Belgicku Scherpenheuvelská bazilika a mariánska svätyňa v Oostackeri, Hal, La Sarte a Brugges, v Nemecku (z asi 96) Altötting, Birnau, Wies, Bogenberg, Andechs, Darup, Kevelaer, Regensburg, Oberammergau, Vierzeheiligen, Grimmenthal, Aachen, Waghäusel, Abensberg a Aldenhoven, ale aj Lutherove mestá počnúc Wittenbergom, v Rakúsku (z asi 68) Maria Kirchenthal, Mariastein (rovnomenne aj vo Švajčiarsku a na Morave), Maria Taferl, Absam, Maria Plan, Halstatt, Frauenberg/Maria Rehgogel, štvorvršie nad Klagenfurtom s Magdalensbergom a najmä Mariazell (so zázračným „rozdelením zrúteného brala“ v roku 1157), v Nórsku Borgund a kostol Rodal v Bergene, vo Švajčiarsku Ziteil (2 433 m n. m.), Kláštor St. Gallen, Kostol St. Petersinel na keltskom svätom ostrove Bieler a Madonna del Sasso v Locarne, vo Fínsku kláštor Joensuu a kostol Hattula, v Dánsku Viborg a templársky Bornholm, vo Švédsku Vadstena, Vreta, Alvastra, Krokek/Kolmarden, Linköping, Skänninge a Söderköping, v Bosne a Hercegovine Hrasno a Medjugorje (nepotvrdené zjavenie v roku 1981), v Chorvátsku Marija Bistrica, Sinj, Aljmaš, Vepric a Trsat/Sušak, v rumunskej Transylvánii Miercurea-Ciuc, katedrála v Csiksomlyó z roku 1442, Casinul Mic/Kiskászon, v Maďarsku Máriapócs, Máriaremete, Máriagyűd, Máriakéménd, Márianosztra, Máriabesnyő, Csatka, Andocs, Mátraverebély - Szentkút, Bakonybél, Esztergom, Eger, Visegrád, Szentendre, v Gibraltare Katedrála Santa Maria La Coronada/Señora de Europa, v Portugalsku Bom Jesus do Monde v Brage a mariánsky kostol v Lamego, v Španielsku Garabandal (1961 - 1965) a Santander, mestá s relikviami Kristovho kríža Caravaca de la Cruz a kantábrský kláštor Santo Toribio de Liébana, Loyola, Segovia, Burgos, andalúzske El Rocío, Avila, Guadalupe, Granada, Basilica del Pilar v Zaragoza, Leon, Tortosa, Santa Maria de Eunate a impo-

znanté Santiago de Compostela s hrobom sv. Jakuba, v ktorom cirkev roku 1879 potvrdila autenticitu jeho tela. K hrobu vedie 7 pútnych ciest - francúzska z Roncevaux, pôvodná severná z Irúnu, anglická z prístavov La Coruña a El Ferrol, juhovýchodná od Méridy z Ríma, portugalská, Fistera - Muxia od kraja sveta Cabo Neiro/Finisterre a Jakubova morská Arousa po rieke Ulla (v Padróne napojená na portugalskú cestu). V Taliansku ide o Santuario dell' Adolorata v Castelpetroso, Monte Sant' Angelo v NP Monte Gargano, Moncalieri, Savona, mariánska La Quercia na predmestí Viterbo, Kostol Madonna di Tirano, Vicenza, Sacro Monti pri Varese, Subiaco s prvým benediktínskym kláštorom a jaskyňou sv. Benedikta, Maria Santa di Arabona v Manoppello, Lanciano, Roccamelone (3 538 m n. m.), kláštor Monreale a Monte Pellegrino na Sicílii. Osobitnú pozornosť si zaslúži obnovený benediktínsky kláštor Montecassino z roku 529, ktorý chceli pre jeho kultúrnu hodnotu Nemci ušetriť, no napriek tomu ho Američania zbombardovali (až v roku 1969 priznali, že v ňom Nemci vôbec neboli), čím dosiahli pravý opak a vytvorili podmienky, aby sa v ruinách Nemci opevnili. Vo Francúzsku sa medzi pútnické miesta radí Rocamadour, Nevers, Rouen, Orleans, Le Puy-en-Velay, Chartres, Amiens, Reims, Pontigny, Mont-Saint-Michel, Paray-le-Monial, Conques, Saintes-Maries-de-la-Mer, Lisieux, Marseille, Ronchamp, Vézelay s pútnickým kostolom Márie Magdalény a v minulosti aj pápežský Avignon, v Írsku Croagh Patrick, St. Patrick's Purgatory, Drumlane, Our Lady's Island južne od Waterfordu, Clonmacnoise, mníšsky ostrov Skelling Michael, v Anglicku Chichester, Durham, Lincoln, Ely, Winchester, York, Bath a Salisbury, v Škótsku ostrov Iona, Dumfermline a St. Andrews, v Holandsku Warfhuizen, Wittem, Heiloo, Herzogenbusch a Roermond, na Malte Mellieha, v Litve Šiluva a Kryžiu Kalnas pri Šiauliai, v Poľsku Kalwaria Zebrzydowska, Lagiewniki pri Krakove, hornosliezsky Annaberg, Swinice Warckie, Świeta Lipka, Miedzycórge a „slezsky Jeruzalem“ Wambierzyce, v Česku chrám sv. Víta v Prahe, Velehrad, Svätá Hora pri Příbrami, Mikulčice, Říp, Svätý Kopeček pri Olomouci,

Kandy na Srí Lanke

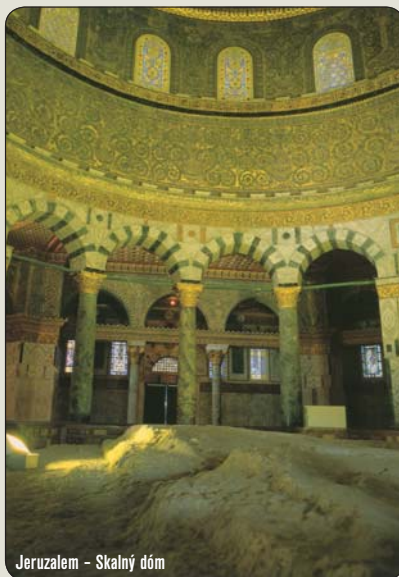
Mont-Saint-Michel vo Francúzsku

Fátima v Portugalsku

Stará Boleslav, Kostol sv. Jána Nepomuckého u Žďáru nad Sázavou, Křemešník pri Pelhřimove, Křížová hora pri Jířetíně, Štípa, Cholína, Frýdek, Prašivá, Uherský Brod, Skoky pri Žlutíciach, Hejnice, Bohosudov, Kájov pri Českom Krumlove, Starý Hrozňatov, Dolní Dvořiště, Kostelní Vydří, Křešice, Liběšice u Žatce, Cizkrajov, Český Těšín, Chlum Svaté Maří, Blatnice pod Svatým Antonínkem, Vranov u Brna, Filipov, Žarošice, Křtiny, Hora Matky Boží pri Králíkoch, Dobrá Voda, Družec a Svatý Hostýn s mariánskym pútnickým kostolom a krížovou cestou vybudovanou podľa projektu slovenského architekta Dušana Jurkoviča; na **Ukrajine** Hrušiv-Džublik (zjavenie 1987), Pocajevska lavra, Sviatohirska lavra, Zarvanytsia, Ioninskij monastyr, Krymskaja lavra, Kyjevsko-pečorská lavra, Univ, Charkov, Chernihiv a Černečia gora pri Mukačeve (rímskokatolícke Jaslovets a Berdyčiv, židovské - chasarské Uman, Nizhyn, Hadiach a Medzhybizh, Bakhčisaraj krymských Tatárov); na **Slovensku** Mariánka pri Bratislave, Mariánska hora nad Levočou, Staré Hory, Turzovka - Živčák (1958), Litmanová (1990 - 1995) a Šaštín (v roku 2008 len Európske združenie mariánskych pútnických miest združovalo už 19 členov). Mariánske púte sa na Slovensku konajú aj v Nitre, Košiciach, Trstenej, Bobrove, Novej Vsi nad Žitavou, Lutíni, Topoľčiankach, Jelšovci, Dechticiach, Čičri, Krásnom Brode, Klokočove, Višňovom, Uhornej, Senohrade, Rajeckej Lesnej, Radvani, Mechovičke, Obišovciach, Modrom Kameni, Hontianskych Nemciach, Dubnici, Bôrke, Sečovciach... Pútnici sa stretávajú aj v Šášovej, Báci, Gaboltove, Bukovej Hôrke, Krásnom Brode, Stropkove, Skalici, Prievidzi, Rafajovciach... Najstarším známym slovenským pútnickým miestom bola asi Skalka pri Trenčíne. S púťami, ktoré cisár Jozef II. neúspešne zakázal, sa často spájajú procesie na osobitne upravené miesta, akými sú napríklad po jeruzalemskom vzore **kalvárie a krížne cesty** (slovenské uvedené Pamiatkovým úradom SR v rovnomennej publikácii z roku 2002). K **najstarším pútnickým miestam na svete** určite patrili v **Egypte** Karnak, Wesét, Abydos, Dendera, Edfu, Giza, Sakkara, Kom Ombo, ostrov Philae a oáza Siwa s Amunovou svätynou, v **Libanone** Baalbek, v **Turecku** Dianin chrám v Efeze, v **Grécku** dórsky chrám Partenón na athénskej Akropolis, Delphi, Dodona, Epidaurus a Eleusia a kresťanský vrch a polostrov Athos - Záhrada Panny Márie, kde pristála roku

49 so sv. Jánom, v **Indii** Brahmova Kurukšetra/Thanesar a v **Palestíne** dodnes pútníkmi uctievaný Jeruzalem/Salem jeru ako Mesto mieru (Kostol Sv. Hrobu, Via Dolorosa, Gethsemane, Sion, Múr nárekov a vrch Al Quds so starou mešitou Al-Aqsa a Skalným dómom Kubbat as Sachra, ktorý dal postaviť v rokoch 687 - 691 chalíf Abdalmalik ibn Marwán na mieste, kde priletel z Mekky a vzlietol do neba počas „Nočnej cesty“ Mi rádž prorok Muhammad na Blesku/Al-Buráq od archanjela Gabriela a kde údajne stál Šalamúnov chrám). V tejto oblasti a ďalej v **Izraeli** za pútnické miesta označujú najmä Bethlehem, Nazareth, Hebron, Lot/Lydda s hrobom sv. Juraja, Nābulus/Shechem s hrobom sv. Jozefa, Safed s hrobom kabalistov, Tverya/Tiberias, horu Tabor, jaskyňu Quarantana na Hore Pokušenia a Meron s jaskynným hrobom rabína Šimona bar Yochai. **Baha** ístli smerujú do Haify k hrobke Bahá' u'lláha, Kitáb-i-Aqdas, Širázu a Bagdadu; **taoisti** v Číne najmä do piatich hôr/šan - južnej Heng Nan/Rovnováha (1 290 m n. m. a 72 vrchov) v provincii Hunan, severnej Heng Bei/Vytrvalosť (2 017 m n. m. a 108 končiarov) v provincii Šanxi, západnej Hua/Nádhera (2 160 m n. m.) v provincii Šanxi, východnej Tai/Zvrchovanosť (1 545 m n. m.) v provincii Šangdong a centrálnej Song/Znamenitosť (1 440 m n. m.) zloženaj z dvoch častí (Tai-či a Šaoš) v provincii Henan. **Čínski buddhisti** putujú najmä na štyri hory - južnú Jiu-hua (1 342 m n. m.) v provincii Anhui, sevenú Wutai (3 058 m n. m.) v provincii Šanxi, západnú Horu snežného obočia Emei (3 098 m n. m.) v provincii Sičuan a východnú ostrovnú Putuo v provincii Zhejiang (okrem toho do desiatok ďalších miest). Centrom ich púti v Tibete ostala Lhasa (3 658 m n. m.). Púte Čínou sa viažu na „línie posvätné sily feng-šui“, ktoré sa tiahnu krajinou, konkrétnejšie na posvätné cesty (*ley*) známe už v neolite. Jedna z nich vedie pohorím Wudang (olemovaná 9 chrámami, 72 skalnými chrámami, 36 kláštormi, 9 palácami, 100 kamennými mostami, 72 vrchmi a 24 roklami) v provincii Hubei; ďalšia horami Wuyi (prvého centra taoizmu a neokonfucionizmu, prvého strediska pestovania čaju) v provincii Fujian (obidve sú zapísané do Zoznamu svetového dedičstva a popísané v knihe J. Klinda: Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo I., 2000). Významné miesta buddhizmu navštevujú pútnici aj v **Thajsku**, napríklad Surin, Songkhla, jaskynné svätyně v Kanchanaburi, Chiang Rai, Tak, Lampang, Lamphun, Nakhon Pathom s pamätníkom Pra Pathom Chedi (127 m) a Ratchaburi s horským kláštrom

Jeruzalem - Skalný dóm

Lurdy vo Francúzsku

rom Khao Wang, jaskyňami a dvadsaťmetrovou sochou Buddhu. Vo vychýrenom pútnickom mieste Chiang Mai sa každoročne v januári koná slávnosť dáždnikov Baw Sang, vo februári festival kvetín, v apríli oslava vody Songkran a v máji slávnosť Intakin a Mango Fair. K najnavštevovanejším lokalitám (aj turistami) patria historické parky Ayutthaya a Sukhothai, kde sa koná slávnosť Loi Krathong. Khmérske historické parky Prasat Muang Tham, Phanom Rung v Buríname a Prasat Hin Phimai, samozrejme, nedosahujú takú návštevnosť ako areál Angkor Thom (8 x 15 km) v **Kambodži**. S týmto monumentom nemožno porovnávať ani khmérske ruiny Amratavati v Hoi An vo **Vietname**, v ktorom najčastejšie vedú púte do Chua Hongu a chamských ruín My Son. V **Burme/Myanmare** so stoviek pútnickým miest buddhistov stačí uviesť pagody Shwedagon v Yangone/Rangúne a Shwemawdaw v Bago, stúpu v Kyaiktiyo, chrámy Maha Muni v Mandalay, ďalšie v Mrauk U, Kengtungu, Monywa, Mogoku, Mingune, Sagaingu, Pantheine, Srí Ksetra a najmä stovky v starom Bagane/Pítaka Taik a celom jeho regióne s pagodou Shwezigon. V **Laose** smerujú pútnici vo Vientiane počas novembrového splnu Mesiaca na slávnosť That Luang pri stúpe Pha That Luangu a chráme Wat Si Muangu. V októbri sa na spln Mesiaca viažu budhistické slávnosti Awk Phansaa s nadväzujúcou oslavou vody Bun Nam, najmä v príriečnych mestách Vientiane, Luang Phabang a Savannakhet. Na februárový spln pripadá slávnosť Magha Puja/Makha Bu-Saa, najmä v Champasaku, Vientiane a khmérskych ruinách Wat Phu; na júlový spln slávnosť dažďa Khao Phansaa a na augustový spln pietna slávnosť Haw Khao Padap Din, pri ktorej exhumujú a čistia pozostatky tiel zomretých príbuzných. Z množstva pútnických miest na **Srí Lanke** k najvýznamnejším patria Anurádhapura, Polonnaruwa, Sigirija, zlatý chrám Dambulla, 15-metrový kolos Buduruwagala, Kataragama, Dambegoda, Mandur, Kelaniya s Ramajana-viharou, Munneswaram a skalný chrám Dowa. Najvyšší vrch Adam's Peak/Srí Pada navštevujú okrem buddhistov aj hinduisti a moslimovia. V **Južnej Kórei** z vyše 30 pútnických miest stačí uviesť Haeinsa (dnes v NP Kayasan) a Bulguksa s jaskynným budhistickým chrámom Sokkuram (dnes v NP Kyongju), prípadne Moaksan so zlatým kláštrom Geumsan, Nam-san,

Songgwang-sa, Ma-i-san so 108 kamennými vežami, Palgong-san, Gyeryong-san, Naksan-sa, buddhistami hodne navštevované lokality Jiri-san, Sogni-san, trojvršie Sangak-san, Tongdo-sa, Sanbang, Inwang-san; kresťanmi Jeoldu-san a prvý kostol v Cheonjin-am Seongji. V Severnej Kórei buddhisti putovali najmä k svätyniam do Diamanových hôr/Kumgangsán/Geumgang-san (1 638 m n. m.), Chilbosanu, Guwolsanu a najmä do Mjohjanganu (1 909 m n. m.) - dnes politicky podporovaných centier národného turizmu. V Indonézii k najvýznamnejším pútnickým miestam patria chrámy na planine Dieng na Jáve, Chrám nespočítateľných buddhov Borobudur a hinduisticko-buddhistický Prambanan, na ostrove Bali Besakih a Pura Luhur; v Malajzii jaskyne Batu s periodickou hinduistickou slávnosťou Thaipusam a kresťanská Malacca. Pútnictvo (*junrei*) obľubujú aj Japónci. Japonských pútníkov (*junreiša*) očakáva množstvo upravených miest. Najvýznamnejšími pútníckymi miestami však ostávajú posvätná sopka Fujisan (3 776 m n. m.), svätyně v Kumane a na hore Kirishima, hora Kōyasan, Zenkō-ji, Ōyama, mauzóleum šóguna Tokugawu Iejasu v Nikkō, šintoistická svätynia slnečnej Amaterasu a prírodných božstiev (kami) v Ise, buddhistické chrámy v Kamakure, Nare a Kjóte. Len na ostrove Šikoku registrujú 88 posvätných pútníckych miest. K najvýznamnejším štyrom pútníckymi miestami buddhizmu na svete vôbec patria Lumbiní (miesto narodenia Gautama Sidháta/Buddhu v roku 563 prnl. v Nepále), bihárska Bódhgaya (miesto dosiahnutia Buddhovej nirvány, kde ho na Diamantovom tróne osvetlenia Vadžrasána poveril Brahma šíriť dharmu) s chrámom Mahábódhi na mieste posvätného figovníka a od roku 1989 s 27 m vysokou sochou Buddhu, Sárnáth (miesto prvého Buddhovho kázania o dharme a spôsobe dosiahnutia nirvány, odkiaľ pochádza trojleví symbol Indie) a Kušínagar (miesto Buddhovej smrti a kremácie v roku 483 prnl.). Buddhisti navštevujú aj Šrāvastí, Rájgir/Rádžgrha, Sánkášaya so Sankissou, Leh, Malú Lhasu - Dharamsala, Ajantu s 30 skalnými svätyniami z rokov 200 prnl. až 700 n. l., jaskynné Kanheri a Karli a ďalšie významné miesta buddhizmu (napríklad Pátaliputra/Patna, Nálanda/Nálaka, Itanagar, Kapilavastu, Mathura, Sáníči, Ratnagiri, Amaravati, Bhárhut, Nágárunakóna, pakistanská Takšašila/Taxila; v Sikkime Pemayangtse, Rumtek a Enchey), ktorých značnú koncentráciu vykazuje celá dolina Káthmánú v Nepále a Bhutan. Prichádzajú tiež do Kaušámbi/Kósamu a Allahabadu, jedného z hlavných pútníckych miest hinduistov, ku ktorým sa radia napríklad Ayodhya, Šírdi, Hampi, Madurai, Mathura, Virpur, Tirupati, Puttaparthi, Kangra, Ganapatipule, Chidambaram, Mahábalipuram, Purí, Šírove jaskyne Amarnath v Kašmíre (v roku 1928 tu zomrelo viac ako 500 ľudí v snahe prekonať posledné strmé kilometre a v roku 1970 ďalších 18 v snehovej fužavici) a jaskyne bohých Káli, Lakšmi a Saraswati Vaishno Devi, Krišnovce Dwaraka, Vrindavan, Brahmov Puškar, Višnuova Gaya, Ganéšov Swayambhu Ganapati, tamilské Ramešwaram a

Karnak v Egypte

Kumbakonam so slávnosťou Mahamahan a viac ako 50 ďalších lokalít len v Indii, vrátane jej najjužnejšieho cípu Kanyakumari (mys Comorin). Z New Delhi vedie cca 500 km dlhá púťová cesta Čar Dham k štyrom prameňom Gangy: Gangotri vytekajúci z ustupujúceho rovnomenného ľadovca 18 km nad chrámom Goumukh (3 042 m n. m.); Yamunotri vytekajúci ako rieka Yamuna z ľadovcového jazera (4 421 m n. m.) asi 1 km nad chrámom; Kedarnath (3 548 m n. m.) s riekou Mandakini vytekajúcou z ľadovcov Satopanth a Bhagirath Kharak, na blízku s hrobom guru Ádi Šankara (788 - 820) a miestom, kde pútnici na urýchlenie dosiahnutia spásy vrhali sa do priepasti; Badrinath rieky Alaknanda z ľadovca Charabari. Na polceste k prameňom vybudovali pre jogínov a pútníkov známe centrum Rišikéš. Viaceré sú spoločné s buddhistami a džinistami, napríklad Khajuráho pôvodne s 85 chrámami s výjavmi z Kamasútry (dnes len 22) z čias dynastie Kandela/Čandéla (930 - 1050) a džinistickým Páršavanáthovým chrámom, jaskynné skalné chrámy v Ellore s 34 skalnými klášťami (12 buddhistickými, 17 hinduistickými a 5 džinistickými) z 5. - 10. storočia, Kalinga/Urísa alebo spomenuté svetoznáme mesto Váránási/Benares na brehu Gangy v okolí s pútnickou trasou Paňčakósi s hlinenými sochami bohyně potrav Annapúrny. Tamilský pútnický Karaikal predstavuje ukážku harmonického spolunažívania hinduistov, moslimov a kresťanov, obdobie ako Šírov Tiruchirappalli. Šírov lingam si neprichádzajú uctíť len sem, ale aj do Tanjavúru, Kančipuramu, Somnathu, Omkarešvaru, Bhimšankaru, Deogharu, Tirukkalikandramu, jaskýň Elefanta atď. K hlavným pútníckymi miestami džinistov v Indii patria: v Radžasthane chrám Dilwara na hore Abu a Ranakpur, v Bihare rodisko Mahavíru Vaišáli/dnes Bésárth z roku 540 prnl., miesto Mahavírovej nirvány Pawpuri s chrámom Jalmandira a hora Parasnath s chrámom Shikharji, v Gudžarate hora Taranga, hora Girnar pri Junagadhe, Khumbariya a Palitana s horou Šatrunjaya s asi 1250 chrámami, ďalej Bajrangadh, Kundalpur, Sonagir, Girnar, Vataman, Siddhakhshetra, Bawangaja, Muktagiri, Sravanabelagola/Kannada, jaskyne Khandagiri a Udayagiri; v Nepále Patan atď. Kresťanskí pútnici v Indii sa stretávajú v mestách spojených s históriou kresťanstva, ako napríklad Goa, Malayatoor, Manappad, Gorakhpur, Nilakkal, Paravoor, Sardhana, Palayur, Kanpur, Panajim, Vagamon Kodungallur/Maliankara, Quillon/Kollam, Kokkamangalam, Valya Palli a Hora sv. Tomáša (tamil. Peria Malai) v Chennai. Sikhovia prichádzajú k pandžábskemu Zlatému chrámu z roku 1604 (pozlátného roku 1802) v Amritsare, kde je nad posvätným jazerom umiestnená hlavná svätynia gurdwara ako brána do neba a hrob Harimandir Sahiba. V tomto chráme je pochovaný guru Nának Dev Ji (1469 - 1539). K ich ďalším pútníckymi miestami patrí Anandpur Sahib, Damdama Sahib, Gurudwara Bangla Sahib, Manikaran, Paonta Sahib, Srí Hazur Sahib, a Hemkund Sahib (4 329 m n. m.). Mimo najvýznamnejších pútníckych miest moslimov v Saudskej Arábii (Mekka/Makkah al-Mukarramah, Medina/Madina al-Munawwarah, Miná, Arafat, Ta'if, Abwa, Badr Hunayn, Uhud a Jeddah s hrobom pramatky Evy) konajú sa ich púte v Indii do lokalít ako napr. Fatéhpúr Sikrí, hrobka/dargah Haji Ali v Mumbai, Jama Masjid v Delhi, Ajmer s hrobkou Khawaja Saheba, Nagore/Nagur, Natharvala Dargah s hrobom svätca Pána Natha, v Tunisku do Veľkej mešity Uqba v Kairouane/Al Qayrawane, v Tunise s hrobkou Sidi Mahreza, hrobke Sidi Nasir el Burouchi v Testoure a oázy Nefta s 22 mešitami a 100 marabutmi, vrátane hrobky Sidi Bou Aliho, v Etiópii Skek Husenu, v Turecku v Istambule do mešity Eyüp Sultan

Akropolis v Athénach (Grécko)

s hrobom proroka Abu Ayyub al-Ansari, do Konje k zelenému mauzóleu svätca súfizmu Džaláluddína Balchi Rúmího (1207 -1273; Náš pán/Maulavi /ar.Mawláná/tur.Mevlana) a Abrahámovho pôsobiska Sanliurfa (kresťanov do Myri a Antakye/Antiochie so skalným Kostolom sv. Petra, kde vznikla prvá kresťanská obec), v Maroku osobitne do svätého mesta Moulay Idris, založeného roku 788 Muhammadovým potomkom a imamom Idris ibn Abdallahom, v Pakistane do Faisalovej mešity v Islamabade, Badshahiho mešity v Lahore, Thatty, Sehwanu, Sharifu, Uchu, Multanu, v Uzbekistane na Hodvábenej ceste do Chivy/ Khivy/Xivy s mauzóleom Pahlavána Mahmúda, Samarkandu s komplexom mauzóleí Šah-i Zinda na mieste zoroastristami popraveného Muhammadovho bratranca - šíriteľa islamu v Strednej Ázii Kusáma ibn-Abbása a južnejšieho Šahrisabzu, kde zhodou okolností v deň exhumácie 22. júna 1941 Timurových pozostatkov z krypty na jadeitovej doske s nápisom „Nech sa svet trasie, keď raz výdem z tohto hrobu“, Hitler napadol Sovietsky zväz; v Sýrii do Damašku (napríklad Jaami al-Amawi, Bab Saghir, vrch Salera, hrobka Zaynab...), Homsu a k hrobke Joshua/ Yusha v Ma'arrat al-Númane (kresťanov do Kal'at Sam'anu k hrobu sv. Šimona Styliu, Tartusu a do Maluly k hrobu sv. Tekly). V Iraku pútnici smerujú najmä k hrobom alebo mauzóleám prorokov, imánov a iných významných osobností islamu. K takým miestam patrí napríklad Najaf s mauzóleom prvého imáma Ali ibn Taliba a hrobom praotca/prvého proroka Adama, Kufah (6 mauzóleí, mešity a dom imáma Aliho), Moosayat, Kadhimain/Kadhmayn, Baghdad, Veľká mešita v Musule, Samarra, Balad, Basra, Hillah a Madaim/Salman Pak s tromi hrobmi proroka; pre šiitov najmä Karbala/Kerbelá s mauzóleom tretieho imáma al-Husayna. V Iráne k ich pútníckymi mestám patrí Esfahán, Šíráz, chorasánsky Mašhad s významnými hrobmi, mauzóleami a mešitami Tehran a južne od neho Qum a Kášan. Elamiti putujú do svojho posvätného mesta Choghá Zanbil so zachovaným zikkuratom, zoroastristi/mazdaisti do do Pir-e Sabzu (Chak-chaku) so slávnosťou 14. - 18. júna, Seti Piru, Sharifabadu, Chamu, Zainabadu, Atash Behramu, Kermanshahu, Mahánu a svätých miest (pir) v okolí Yazdu (Pir-e Narakí, Pir-e Herisht, Pir-e Banu, Pir-e Narestaneh). K ich najvýznamnejším sviatkom patria narodeniny Zharathuštru/Zoroastra - Khordad Sal v auguste - septembri, Gahambars s oslavou 6 zložiek environmentu - ovdušia, vody, zeme, rastlinstva, živočíšstva a človeka, Nový rok Jamshéd Navroz a v júni Zarhost No Deeso. Neislamským pútníckymi miestom v Iráne s arménskou katedrálou je Kalíšaje Hazrate Sarki.

„Určite je na tomto mieste dom Boží a ja som to nevedel!“
Bál sa a povedal: „Akú bázeň vzbudzuje toto miesto. Nie je to nič iné, než dom Boží/Bét-el. Je to brána nebeská!“

(Jákov opakuje si sen o nebeskom rebriku na mieste Luz počas cesty do Cháranu, podľa Knihy jubilej, kap. 27/25 a podľa Genesis 28, 16 - 17)

RNDr. Jozef Klinda